

Justitsministeriet
Straffelovskontoret
Slotholmsgade 10
1216 København K
jm@jm.dk og chn@jm.dk

Høring over Straffelovrådets betænkning nr. 1574/2020 om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse. Sagsnummer 2020-730-0367

Justitsministeriet har ved mail den 19. februar anmodet om en udtalelse om Straffelovrådets betænkning nr. 1574/2020 om en frivillighedsbaseret voldtægtsbestemmelse.

KVINFO deler Straffelovrådets opfattelse af behovet for væsentlige ændringer i Straffelovens voldtægtsbestemmelse, så den i højere grad beskytter mod alle tilfælde af voldtægt og KVINFO har derfor også med stor interesse læst Straffelovrådets gennemarbejdede og grundige betænkning.

KVINFO anbefaler

KVINFO anbefaler, at en ny bestemmelse om voldtægt baseres på samtykke, dvs. at det gøres strafbart at have samleje med en person, der ikke gennem ord eller handling giver udtryk for at samtykke i samlejet. Hvis den ene part er helt passiv, bør der være formodning *imod*, at parten samtykker. Det er endvidere KVINFOs anbefaling, at tidspunktet for forsætsvurderingen bør være gerningstidspunktet og ikke det, der er gået forud.

KVINFO har følgende bemærkninger

Det er KVINFOs vurdering, at en bestemmelse baseret på samtykke er bedst i overensstemmelse med en nutidig opfattelse af den personlige frihed, seksuelle selvbestemmelsesret og et moderne syn på køn. Voldtægt er en kønsbaseret forbrydelse, idet voldtægt næsten udelukkende bliver begået af mænd mod kvinder. I voldtægts- og seksualforbrydelsessager udgør kvinderne henholdsvis 97,4 procent og 89 procent af ofrene¹. En bestemmelse om samtykke tager således udgangspunkt i, at alle uanset køn har ret til og mulighed for at udfolde deres seksualitet, og at der derfor er formodning for, at en part, der ønsker samleje, ikke forholder sig helt passivt, men deltager i et eller andet omfang. Hvis en af parterne forholder sig helt passivt, bør der efter KVINFOs opfattelse være en formodning *imod* samtykke og den aktive part må sikre sig, at den anden er med på at have samleje.

¹ Danmarks Statistik 2016:24. Se også Justitsministeriets seneste offerundersøgelse, hvor der kun er nævnt kvinder under opsummeringen om voldtægt:

https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/pdf/offerundersogelsen_2005-2019_hovedtal.pdf

Yderligere referencer: Deen, Laura, Katrine Bindesbøl Holm Johansen, Sanne Pagh Møller, og Bjarne Laursen. 2018. Vold og seksuelle krænkelser: En afdækning af omfang og udvikling af fysisk vold og seksuelle overgreb og omfang af seksuelle krænkelser samt en analyse af erfaringer med digitale seksuelle krænkelser. København: Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet; Helweg- Larsen, Karin. 2012. Vold i Nære Relationer: Omfanget, karakteren og udviklingen samt indsatsen mod partnervold blandt kvinder og mænd. København: Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet; Oldrup, Helene, Mogens N. Christoffersen, Ida Lykke Kristiansen, and Stine Ø. Vernstøm. 2016. Vold og seksuelle overgreb mod børn og unge i Danmark 2016. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd; WHO. 2013. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva: World Health Organization.

Straffelovrådets flertals forslag, om en voldtægtsbestemmelse baseret på frivillighed, forudsætter derimod f.eks., at man i nogle situationer straffrit kan have sex med en person, der forholder sig helt passiv uden at efterprøve, om vedkommende, man ønsker samlejemed er med på det. I sådanne situationer må den passive part ifølge flertallet, give udtryk for *ikke* at ville være med. Flertallet anfører, at der ellers vil være en risiko for at kriminalisere en seksuel adfærd, som af mange vil blive anset for ***naturlig og sædvanlig*** i forbindelse med seksuelt samvær (betænkningen bl.a. s. 13 f., s. 136 og s. 176).

KVINFO bemærker, at det er mere i overensstemmelse med en nutidig og moderne opfattelse af den personlige frihed og den seksuelle selvbestemmelsesret, at man i alle situationer, hvor man tager initiativ til sex, har et ansvar for at sikre sig, at den anden part er med på det. (Det bemærkes for god ordens skyld, at der for, at samtykke foreligger, ikke stilles krav om overholdelse af formalia ift. samtykket, men blot, at der i ord eller handling tilkendegives, at man er med). Det bemærkes, at flertallet ikke anfører kilder eller anden dokumentation for med hvilket belæg, de bygger deres vurdering af, hvad der er 'en seksuel adfærd, som af mange vil blive anset for naturlig og sædvanlig i forbindelse med seksuelt samvær'. Selv hvis der findes dokumentation for flertallets opfattelse af, hvad der af mange opfattes som naturligt og sædvanligt, bør det efter KVINFOs opfattelse også indgå i overvejelserne om en ny voldtægtslovgivning, hvilken normativ adfærd, der fremadrettet er ønskværdig.

Som både flertal og mindretal er opmærksomme på, er det ved vurdering af passivitet desuden vigtigt at være opmærksom på den forskning, der peger på hyppige tilfælde af tonisk immobilitet (ufrivillig lammelse eller mere populært beskrevet, at voldtægts ofre reagerer ved at 'fryse'). Det har bl.a. at gøre med, at hjernens forsvarssystem med det samme reagerer på høj stress og en 'angrebssituation', og finder gamle underkastelsesvaner frem². Et svensk studie viser, at 7 ud af 10 personer erfarede forskellige typer af ufrivillig lammelse under en voldtægt, og 8 ud af 10 oplevede signifikant frygt under det seksuelle overgreb³.

Vurderingen af, hvilken betydning passivitet skal have, afhænger efter flertallets opfattelse bl.a. af, om samlejet er foregået **under sædvanlige omstændigheder eller under særlige omstændigheder, forløbet op til samlejet, relationen mellem parterne mv.** (betænkningen bl.a. s. 15 og s 137). Som sædvanlige omstændigheder angiver flertallet f.eks. to personer i et ligeværdigt samlivsforhold eller ægteskab, hvorimod samleje i en baggård, på et offentligt toilet, eller hvis der er flere personer til stede, er eksempler på usædvanlige omstændigheder, hvor formodningsreglen vendes (betænkningen s. 180).

KVINFO anbefaler, at der *ikke* anvendes en formodningsregel om frivillighed, når den ene part udviser passivitet i (selv formelt ligeværdige) samlivsforhold og ægteskaber. Baggrunden er, at offer og gerningsperson i størstedelen af overgrebene kender hinanden, enten som nuværende eller tidligere partnere, ven/bekendt eller familiemedlem, se tabellen nedenfor. I blot 16 procent af de tilfælde, som offeret betragter som det mest alvorlige seksuelle overgreb i et livsperspektiv, begås dette af en fremmed⁴. Det bemærkes, at da mange overgreb bliver begået af en person, som offeret kender i forvejen, især en

² Hopper, Jim (2017) "In Most Sexual Assaults, "Defense Circuitry" Runs the Show. Key to understanding and supporting survivors, and doing great investigations". Psychology Today, Dec 19, 2017.

³ Møller A, Søndergaard H P, Helstrøm, L. (2017) "Tonic immobility during sexual assault—a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression". Acta Obstet Gynecol. Scand; 96:932–938. <https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/aogs.13174>

⁴ Heinskou, Marie Bruvik mfl. (2017) "Seksuelle krænkelse. Omfang og karakter" (2017) Det Kriminalpræventive Råd, https://dkr.dk/media/12694/seksuelle_kraenkelse.pdf

partner eller ven, sker de fleste overgreb også enten i offerets eller gerningspersonens hjem⁵. 67 % af tvangssamlejerne eller forsøg på det er sket i et privat hjem (Ibid.).

RELATION MELLEM OFFER OG GERNINGSPERSON	
Nuværende eller tidligere partner	39%
Ukendt	29%
Ven/kammerat	11%
Bekendt i mere end 24 timer	10%
Andet familiemedlem	1%
Lige mødt fx på nettet eller værtshus	2%
Anden	8%

Kilde: Det Kriminalpræventive Råd

Det bemærkes desuden, at Straffelovrådets flertal heller ikke anfører kilder eller anden dokumentation for, med hvilket belæg et samleje vurderes som foregået 'under sædvanlige omstændigheder eller under særlige omstændigheder'. Dette åbner for en moralisering ift. forskellige former for seksuelle relationer og lægger op til en bedre beskyttelse af voldtægtsofre uden for hjemmet og en ringede beskyttelse inden for ægteskab og parforhold (som ellers er hyppigst forekommende jf. ovenfor).

Det er endelig KVINFOs vurdering, at det er mere i overensstemmelse med moderne værdier og idealer, at vurderingen af, om der er tale om et strafbart forhold, foregår på gerningstidspunktet frem for på en samlet vurdering af, hvad der er gået forud eller sket efterfølgende. Flertallets forslag om, at vurderingen skal ske ud fra en samlet vurdering, risikerer at medvirke til at fastholde nuværende retspraksis, hvorefter det, der går forud for gerningstidspunktet i form af f.eks. påklædning, flirt eller dans tillægges betydning. Det er derimod afgørende at fastslå, at samtykket skal foreligge på gerningstidspunktet og kan trækkes tilbage på ethvert tidspunkt. Dette er afgørende for reelt at sikre beskyttelse af den seksuelle selvbestemmelsesret, personlige frihed og sikre reelt ligeværd og ligestilling mellem kønnene.

Det er endelig KVINFOs vurdering, at en bestemmelse udformet iht. ovennævnte anbefalinger bedst er i overensstemmelse med aftalen 'Politisk forståelse mellem Socialdemokratiet, Radikale Venstre, SF og Enhedslisten: Retfærdig retning for Danmark' og i øvrigt hensigten bag ønsket om at ændre voldtægtsbestemmelsen. Det er KVINFOs vurdering, at forskellene mellem en bestemmelse baseret på hhv. frivillighed og samtykke er væsentlige og betydningsfulde. En lovgivning baseret på samtykke kan reelt sikre beskyttelse af den personlige frihed, den enkeltes seksuelle selvbestemmelsesret og sikre reelt ligeværd og ligestilling mellem kønnene. Det er fundamentale rettigheder og værdier, som bør sikres for fremtiden.

Med venlig hilsen

KVINFO

Henriette Laursen

Direktør

⁵ Det Kriminalpræventive Råds hjemmeside: <https://dkr.dk/vold-og-voldtaegt/fakta-om-voldtaegt/>